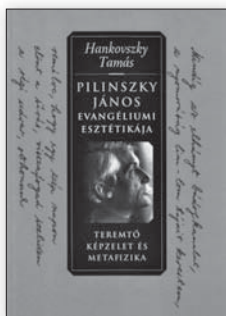

Pilinszky többször, vissza-visszatérő jelleggel a következőképpen fogalmazza meg a művészet legfőbb feladatát: a megoldhatatlan megoldása, vagy másképpen, a jóvátehetetlen jóvátétele. De mit értsünk ezen a paradox kifejezésen?

Az igazi műalkotás Pilinszky szerint mindig egyfajta inkarnáció. Egyszerre két, de összefüggő értelemben: egyrészt maga a műalkotás eszméje is testet ölt a műalkotásban, másrészt viszont a műalkotásban megjelenített tárgy az, aminek inkarnációja befejeződik. A kettő szükségképpen összetartozik. Amikor a költő az eszmét beleviszi az anyagba, akkor nem tesz más teremtő képzelete és művészi szakértelme segítségével, mint hogy az ihletettségben megkapott isteni „tervrajz” szerint a megjelenített tárgyat beteljesíti úgy, hogy maga a megjelenített tárgy olyan-ná válik, mint amilyen-nek mindig is lennie kellett.

Pilinszky úgy véli, hogy az Isten által teremtett világ a bűnbekéséskor megsérült, és a művész alázatos tevékenységével képes segídeni Istennek abban, hogy visszaállítód-

jon a teremtés paradicsomi állapota. Azért képes a költő helyreállítani a helyreállíthatatlant, mert az abszolútum segítségével téren

és időn átívelő hatékonysággal rendelkezik. A művész ténylegesen az anyagilag különböző, térben másik pozíciót elfoglaló, a műalkotás által megjelenített tárgyat állítja helyre, mivel a tárgy és modellje – az anyagi differencia ellenére – mégiscsak azonos. Sőt ha a megjelenített már a múltnak a része, a művész a múltbéli eseményt, létezőt is megjelenítheti úgy, hogy ez az esemény vagy létező ismét valóban jelen legyen, de most már helyreállított módon. A tanulmány szerzője Eliadéra és az ikonok elméleti háttérére támaszkodva kimutatja, hogy a vallásos időszemlélet – ami mintegy a szent idővel is számol –, valamint a katolikus hagyomány szerves részét képező speciális elgondolás a tárgyak azonosságáról lehetővé teszi, hogy Pilinszky paradoxnak ható elképzelései elgondolhatóak legyenek.

Hankovszky Tamás könyve világos, jól szerkesztett, s olyan témát dolgoz fel, amely bárki számára izgalmas és fontos lehet, akit érdekkel a művészet mibenléte és az erre vonatkozó elméletek. Nem riad vissza attól sem, hogy felmutassa Pilinszky elgondolásának a határait, például hogy elmélete leginkább az ábrázoló művészetekre alkalmazható. Az egyetlen dolog, ami esetleg hiány-

érzetet szülhet a kötettel kapcsolatban – bár ezt a hiányosságot szándékosan vállalja föl a szerző –, hogy nincs látványosan demonstrálva, milyen is az a műalkotás, amely valamelyest megfelel az evangéliumi esztétikának, pedig szinte kínálja magát, hogy ezt egy Pilinszky-vers elemzésével nem elhanyagolható mértékben meg lehetne mutatni. Ettől függetlenül Hankovszky munkája fontos, a Pilinszky-kutatás területén hiánypótló írás.

BERNÁTH LÁSZLÓ

(Kairosz Kiadó, Budapest, 2011,
262 oldal, 2900 Ft)

MATTHEW SPALDING: *Az amerikai Függetlenségi Nyilatkozat és alkotmány alapelvei*

„Minden nemzet valamilyen közös minőségből merít értelmet és célt – azonos etnikai jellegből, közös vallásból, egyazon történelemből. Az Egyesült Államok más. Amerikát egy adott időben, adott emberek egy csoportja az emberiségről, a szabadságról és a jogállamról alkotott meghatározott alapeszmék mentén alapították” – olvashatjuk (a fordítói-szerkesztői figyelem helyenkénti elkalandozásáról árulkodó mondat szerkesztésel) Matthew Spalding könyvének

bevezetőjében. Az amerikai alkotmány valóban kivételes abban a tekintetben, hogy nem egy eleve létező, akár nagy hagyományokkal rendelkező nemzet jogrendjének megszilárdítása végett született, hanem elfogadása révén maga hozta létre azt a politikai és nemzeti közösséget, amelynek máig legfontosabb közjogi alapdokumentuma. Ez a közösség pedig jelenlegi ismereteink szerint az egyik legsikeresebbnek bizonyult a világtörténelemben, ami természetesen nem független alkotmányos berendezkedésétől.

Ennek a sikernek köszönhető, hogy a fent említett kivételesség ellenére számos más országban is szép számmal találunk olyanokat, akik példaértékűnek, saját hazájuk számára is érvényes üzenettel bírónak tartják az amerikai alaptörvényt. És nyilvánvalóan ez szolgál magyarázattal arra is, miért éppen 2011 tavaszán, az alkotmányozás időszakában látott napvilágot Magyarországon a konzervatív Heritage Foundation szerzőjének könyve, amely eredetileg a tárgyban felületesebb ismeretekkel rendelkező amerikai olvasó számára szolgál bevezetéként a Függetlenségi Nyilatkozat és az alkotmány keletkezéstörténetébe, illetve legfontosabb alapelveibe. Bár magára az alkotmányozási folyamatra a kötet megjelenése nem lehetett különösebb hatással (még ha a magyar kiadás-

hoz írt előszóból esetleg ilyen ambíciót olvashatunk is ki), az időzítés teljességgel érthető. Egy, az amerikai alkotmánnyal foglalkozó munka ebben az esetben talán kevésbé megy kuriózumszámba, s a politika iránt érdeklődők valamilyen szélesebb körének figyelmére is számot tarthat.

A Függelenségi Nyilatkozat és az amerikai alkotmány bármiféle (világ)politikai vagy egyéb elfogultságtól függetlenül mindenképpen érdemes erre a figyelemre, hiszen a modern politikai gondolkodás két meghatározó alapszövegéről van szó. A hatalmi ágak elválasztása vagy a fékek és ellensúlyok rendszerére épülő kormányzás például olyan eszmék, amelyek napjainkban is jelentős befolyással bírnak mind az elmélet, mind a politikai gyakorlat terén, ahogy azt akár a magyar alkotmánnyal kapcsolatos polémia is mutatja. Ennél is fontosabb azonban a Nyilatkozat sokat idézett felütése, amely szerint „minden ember egyenlőként teremtett, az embert teremtője olyan elidegeníthetetlen Jogokkal ruházta fel, amelyekről le nem mondhat, s ezek közé a jogok közé tartozik a jog az Élethez és a Szabadsághoz, valamint a jog a Boldogságra való törekvése”. Az a tény, hogy a szöveg „maguktól értetődő igazságokként” aposztrofálja eze-

ket a jogokat, markáns fordulatot jelez a Nyugat emberének önértelmezésében, aminek következményei történelmi jelentőségűek.

Hogy ez a fordulat elsősorban társadalmi-kulturális változások eredménye, vagy valami ezeknél jóval mélyebb (a természetjog vagy az isteni törvény) kifejeződése, az természetesen vita tárgya lehet. A szerző nyíltan az utóbbi mellett érvel, mert úgy véli, az előbbi álláspont könnyen az Egyesült Államok alapító atyái által lefektetett elvek relativizálásához, az alkotmány önkényes, „originalista” értelmezéséhez, illetve mindezekon keresztül a kormányzati hatalom túlterjeszkedésének legitimálásához vezethet. Bár ez a vita filozófiai szempontból kétségtelenül érdekes, viszonylag csekély gyakorlati relevanciával bír a hazai olvasó számára. Ennél sokkal fontosabb kérdés, vajon vannak-e olyan tanulságai az amerikai alkotmányosság több mint kétszáz éves történetének, amelyeket a világnak ezen a felén is érdemes meg szívlelnünk. Ez azonban már nem ebből a könyvből fog kiderülni.

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Csonka Judit,
Common Sense Society –
Századvég Kiadó, Budapest, 2011,
160 oldal, 1600 Ft)

Művészet

SCHUBERT GUSZTÁV: *Képel-térítők* *Ezredvégi rémálmaink*

Világelsők vagyunk. Világelsők az egy főre eső képfogyasztásban. S bár naponta négy órát dobozolunk, valahogy még sincs valóságigényünk. A kisrealista mozifilmek éppúgy buknak nálunk, mint a dokudrámák. A néző halott, a sztár élőhalott. A tévének főműsoridőben az átlag ízléséhez kell alkalmazkodnia, hogy atmoshassa világlátását. És éppen ez a legrémisztőbb tulajdonsága. Úgy viselkedik, mint a tömeg. Jézust gondol, de Barabbást kiált. Józan ész helyett indulatok vezérlik.

Schubert Gusztáv Balázs Béla-díjas filmkritikus, a Filmvilág főszerkesztője, a magyar. film.hu alapítója. *Képel-térítők* című kötete jobbára a Filmvilág hasábjain megjelent média-aforizmái, portréesszéi, vagy ahogy az alcím jelzi, ezredvégi rémálmaink közül válogat. Jól kipróbált, tartalmas, igényes írásokról van szó, nem kérdés. A tét csupán – és ez nem kevés –, hogy a diagnózisok, a gyors orvosságok, a keserű pirulák kötetbe szerkesztve vajon túlmutatnak-e a havi kórlapon, összeállnak-e kor-

szakos vészjelzésé. A remek szerkesztésnek hála, úgy tűnik, igen. Schubert billentyűzete a képernyőtől a filmvászon felé svenkel. Megajándékoz egy-egy premier plánnal, de látunk korszak-nagyototált, zsáner-montázst is.

A *Képel-térítők* nem könnyű olvasmány. És nemcsak azért, mert őszinte és kegyetlen ítéletet mond a képkorszakról, amiben élünk, evickélünk, s rosszkedvünk, torzsalkodásaink történetét is elének tárja. Hanem azért is, mert filmes, zenés, történelmi, képzőművészeti idézetektől, szójátékoktól, metaforáktól sűrű a szöveg. A referenciaködben pedig éppenséggel a lényegvész el itt-ott. Felsejlik előttünk a baj – az írás tulajdonképpeni apropója –, viszont amíg az obskúrus füstjelek megfejtésével bíbelődünk, olykor megfeledezünk okukról, a tűzről. Ebből a szempontból tanulságos megfigyelnünk a válogatott esszék keletkezésének idejét. Ez egyúttal a beszédhelyzetet is jellemzi. A tematikus szempontú újraosztás miatt az egyes

írások végén derül csak ki, hogy azok a kétezres évek blogközegébe kiáltott szavak, vagy éppenséggel a kilencvenes évek elejének kvázi-kanonizáló, jobbára egyedüli hang-

